

of Egypt to the great river, the Euphrates River: ¹⁹ the Kennite, the Kenizzite, and the Kadmonite ²⁰ the Hittite, the Perizzite, and the Rephaim; ²¹ the Amorite, the Canaanite, the Girgashite, and the Jebusite.”

16 ¹ Now Sarai, Abram's wife, had borne him no children. She had an Egyptian maidservant whose name was Hagar. ² And Sarai said to Abram, “See, now, HASHEM has restrained me from bearing; consort, now, with my maidservant, perhaps I will be built up through her.” And Abram heeded the voice of Sarai.

Hagar and
Ishmael

³ So Sarai, Abram's wife, took Hagar the Egyptian, her maidservant — after ten years Abram's dwelling in the Land of Canaan — and gave her to Abram her husband, to him as wife. ⁴ He consorted with Hagar and she conceived; and when she saw that she had conceived her mistress was lowered in her esteem. ⁵ So Sarai said to Abram, “The outrage against me due to you! It was I who gave my maidservant into your bosom, and now that she sees that she has conceived, I became lowered in her esteem. Let HASHEM judge between me and you.”

⁶ Abram said to Sarai, “Behold! — your maidservant is in your hand; do to her as you see fit.” And Sarai dealt harshly with her, so she fled from her.

⁷ An angel of HASHEM found her by the spring of water in the desert, at the spring on the road to Shur. ⁸ And he said, “Hagar, maidservant of Sarai, where have you come from and where are you going?” And she said, “I am running away from Sarai my mistress.”

⁹ And an angel of HASHEM said to her, “Return to your mistress, and submit yourself to her domination.”

¹⁰ And an angel of HASHEM said to her, “I will greatly increase your offspring, and they will not be counted for abundance.”

¹¹ And an angel of HASHEM said to her, “Behold, you will conceive, and give birth to a son; you shall name him Ishmael, for HASHEM has heard your prayer. ¹² And he shall be wild-ass of a man: his hand against everyone, and everyone's hand against him; and over-

(Rashi). Alternatively, they symbolized the intense darkness and the fire that would be present at the Revelation at Sinai [Exodus 19:18] (Moreh Nevuchim).

19-21. The Torah lists the ten nations whose territories comprise God's gift to the descendants of Abraham. Rashi notes that only the last seven were actually conquered by Joshua, but the lands of the first three — the Kennites, Kenizzites, and Kadmonites — would belong to Edom, Moab, and Ammon. Those territories will not belong to Israel until Messianic times [see Isaiah 11:14].

16.

☞§ The birth of Ishmael.

Despite their spiritual riches and Godly assurances, Abraham and Sarah were still heartbroken at their barrenness, for without heirs they would not be able to continue the mission of bringing God's teachings to mankind. Recognizing that it was she who was infertile, Sarah suggested that Abraham marry her maidservant Hagar, and, if a son were born, Sarah would raise him, so that he would be considered her adopted child.

Hagar was a daughter of Pharaoh. After seeing the miracles that were wrought on Sarah's behalf when she was abducted and taken to his palace, he gave Hagar to her, saying, “Better that she be a servant in their house than a princess in someone else's.” So it was that Hagar, an Egyptian princess,

became Abraham's wife and bore him Ishmael (Midras Rashi).

4. וְהִקְלָה אֶת-בְּרַתָּהּ — Her mistress was lowered. Hagar brazenly boasted to the ladies, “Since so many years have passed without Sarai having children, she cannot be as righteous as she seems. But I conceived immediately!” (Rashi). Now that Hagar had assured Abraham's posterity, she no longer felt subservient to Sarah (Radak).

6. שְׂפָחֶתָּה בְיָדְךָ — Your maidservant is in your hand. To me she is a wife; I have no right to treat her unkindly. But to you she is a servant; if she mistreated you, do what you feel is right (Radak; Haamek Davar). Sarah's intent was not malicious but to force Hagar to cease her insulting demeanor. But instead of acknowledging Sarah's superior position, Hagar fled (Abarbanel; Sforno).

Rabbi Aryeh Levin noted that it is incongruous to believe that a woman as righteous as Sarah would persecute another human being out of personal pique. Rather, Sarah treated Hagar as she always had, but in the light of Hagar's newly inflated self-image, she took it as persecution.

8. שְׂפָחֶתָּה שָׂרַי — Maidservant of Sarai. By addressing Hagar as a maidservant, the angel reminded her of her subservience to her mistress. Hagar acknowledged this status by referring to Sarah [next verse] as my mistress (Chizkuni).

11-12. הִנֵּן הָרָה — Behold, you will conceive. Hagar had al-

יג כל אחיו ישקן: ותקרא שם יהוה הדבר אליה אתה אל
יד ראי כי אמרה הגם ה'לם ראיתי אחרי ראי: על-בן קרא
טו לבאר באר לחי ראי הנה בין קדש ובין ברד: ותלד הגר
לאברהם בן ויקרא אברהם שם-בנו אשר-ילדה הגר
טז ישמעאל: ואברהם בן-שמונים שנה ושש שנים בלדת-
א הגר את-ישמעאל לאברהם: ויהי אברהם בן-
תשעים שנה ותשע שנים וירא יהוה אל-אברהם ויאמר
ב אליו אני-אל שדי התהלך לפני והיה תמים: ואתנה
ג בריתי ביני ובינך וארבה אותך במאד מאד: ויפל אברהם
ד על-פניו וידבר אתו אלהים לאמר: אני הנה בריתי
ה אתך והיית לאב המון גוים: ולא יקרא עוד את-שמה
אברהם והיה שמה אברהם כי אב-המון גוים נתתיך:
ו והפרתי אתך במאד מאד ונתתיך לגוים ומלכים ממך
ז יצאו: והקמתי את בריתי ביני ובינך ובין ורעה אחריה
לדרתם לברית עולם להיות לך לאלהים ולורעה
ח אחריה: ונתתי לך ולורעה אחריה את
כל-ארץ כנען לאחוזת עולם והייתי להם לאלהים:

יז

שביעי

כל אחוהי ישרי: יג וצליאת בשמא דיי
דמתחלל עמה אמרת את הוא אלקא
דחוי כלא ארי אמרת הברם הבא (גיא
הארץ אנה) שרתי חזיא בתר דאתגלי לי
יד על בן קרא לבירא בירא דמלאך
קנימא אתחזי עליה הא (היא) בין רקב
ובין סגרא: טו וילידת הגר לאברהם בר
וקרא אברהם שום ברה דילידת הגר
ישמעאל: טז ואברהם בר תמון ושת שנין
פד ילידת הגר ית ישמעאל לאברהם:
א והנה אברהם בר תשעין ותשע שנין
ואתגלי יי לאברהם ואמר לה אנה אל
שדי פלח קדמי והיו שלים: ב ואתן קנימי
בין מימרי ובינך ואסיג יתך לתרא
לחדא: ג ונפל אברהם על אפוהי ומליל
עמה יי למימר: ד אנה הא (גור) קנימי
עמך ותהי לאב סגי עממי: ה ולא יתקרי
עוד ית שמה אברהם ויהי שמה אברהם
ארי אב סגי עממי ויהבתך: ו ואפיש יתך
לחדא לתרא ואתגנף לעממי ומלכין
דשליטין בעממיא מנך יפקון: ו ואקים ית
קנימי בין מימרי ובינך ובין בניה בתרך
לדריהון לקים עלם למחוי לך לאלקא
ולבניה בתרך: ח ואתן לך ולבניה בתרך
ית ארעא חותבותך ית כל ארעא דכנען
לאחסנת עלם ואחוי לחון לאלקא:

כ"ה

אורו ומתגרין בו: ועל פני כל אחיו ישכון. שיהיה זרעו גדול: (יג) אתה אל ראי
נקוד חטף קמ"ץ מפני שהוא שם דבר, אלוה הראיה, שרואה בעלבו של עלובין (ב"ר
מהי) [ס"ח ד"ח, חתה אל ראי ומשמע שהוא רואה הכל ואין שום דבר רואה אותו
(תרגום יונתן):] הגם ה'לם: ל' הימה, וכי סבורה הייתי שאף הלוס במדברות ראיתי
שלוחו של מקום אחרי ראי אוחס בזכורו של אברהם [שם הייתי רגילה לראות
מלכים]. ודע שהיפה רגילה לראות, שהרי מנח ראה את המלאך פעם אחת ואמר
מוט נמות (שופטים יג:כז), וזו רחמה הרצבה זה אחר זה ולא תרדה (מעילה יז: ב"ר
סז ז): (יד) באר לחי רואי, כתרוממו, זכר דמלאך קימא אתחזי עליה: (טז) ויקרא
אברהם שם וגוי. חט"פ שלא שמע אברהם דברי המלאך שאמר וקראת שמו ישמעאל,
שראה רוח הקודש עליו וקראו ישמעאל (מדרש אגדה): [טז] ואברהם בן שמונים
וגוי. לשבחו של ישמעאל נכתב, להודיעך שהי' בן י"ג שנה כשנמול ולא עכב (סז):
(א) אני אל שדי. אני הוא שיש די בחלוסו לכל צריה, ולפיכך התהלך לפני והיה
לך לאלוה ולפטרונו. וכן כל מקום שהוא במקרא פירושו, כד, די שלו [ס"ח די יש לו] והכל
לפי הענין (ב"ר מוג): התהלך לפני, כתרוממו, פלח קדמי, הדבק בעבודתי: והיה

תמים. אף זה לוי אחר לוי, היה שלם בכל נסיונותיו. ולפי מדרשו, התהלך לפני במלכו
מילה ובדבר הזה תהיה תמים, שכל זמן שהעלה כך אחת בעל מוס לפני (ב"ר סז ד).
ד"ח, והיה תמים, [עכשוו אחת חסר ה' איברים, ב' עינים ב' אזנים וראש הגויה]. אוסיף
לך אות על שמך ויהיו מנין אופיותך רמ"ח כמנין אברין (תנחומא טז: נדרים לב:): (ב)
ואתנה בריתי. צריף של אהבה וצריף הארץ להוריה לך ע"מ מלוה זו (ב"ר סז ט):
(ג) ויפל אברהם על פניו. ממוסר השכינה, שעד שלא מל לא היה בו כח לעמוד ורוח"ק
לצבת עליו, וזה שנאמר בעלעס נופל וגלוי עינים (במדבר כד:ד). צברייתא דר"ל
מלחסי כן (פדר"ח פכ"ט): (ה) בי אב המון גוים. ל' טעריקון של שמו (ב"ר סז ז).
ור"ש שהיפה בו בתחלה, שלא היה אז חלל לחרם שהוא מקומו ועכשוו אז לכל העולם
(צרכות יג.), לא זיה ממקומה. שאף יו"ד של שרי נתרעמה על השכינה עד שהוסיפה
ליהושע, שנאמר ויקרא משה להושע בן נון יהושע (במדבר יג:טז; סנהדרין קז: ב"ר
מו:ח): (ו) ונתתיך לגוים. ישראל ואדום, שהרי ישמעאל כבר היה לו ולא היה משבו
עליו: (ז) והקמתי את בריתי. ומס היא הצריף, להיות לך לאלהים:
(ח) לאחוזת עולם. ושם אחיה [ס"ח והיית] להם לאלהים (ב"ר מו:ט) אנג

had even seen one here in the desert!

14. באר לחי ראי — "The Well of the Living One Appearing to Me." I.e., the well at which the everlasting angel appeared to me (Targum). This well became a place of prayer in the future; see 24:62. Bolstered by the angel's promise, Hagar returned to her mistress, and after a short while she bore Abraham a son. The year was 2034 from Creation.

17.

☞ The covenant of circumcision: new names and a new destiny.

The year was 2047 from Creation; Abraham was ninety-

ready been pregnant, but she had miscarried. Now the angel promised her that if she showed Sarah the proper respect, she would have a son destined for power and material greatness. He would be an untamed brigand, a hated plunderer, and warrior (Rashi). Onkelos translates the description of Ishmael in the economic sense: He would be dependent on other nations, and they, in turn, would be dependent on him.

13. אל ראי — The God of Vision. I.e., Who sees the humiliation and misery of the afflicted (Rashi). Although an angel, not God, had spoken to her, she understood that he was God's emissary. She went on to exclaim that though it was common for angels to be seen in Abraham's house, now she

all his brothers shall he dwell.”

¹³ And she called the Name of HASHEM Who spoke to her “You are the God of Vision,” for she said, “Could I have seen even here after having seen?” ¹⁴ Therefore the well was called “The Well of the Living One Appearing to Me.” It is between Kadesh and Bered.

¹⁵ Hagar bore Abram a son and Abram called the name of his son that Hagar bore him Ishmael. ¹⁶ And Abram was eighty-six years old when Hagar bore Ishmael to Abram.

17 ¹ When Abram was ninety-nine years old, HASHEM appeared to Abram and said to him, “I am El Shaddai; walk before Me and be perfect. ² I will set My covenant between Me and you, and I will increase you most exceedingly.”

The
Covenant

New
Names
and a
New
Destiny

³ Abram threw himself upon his face, and God spoke with him saying, ⁴ “As for Me, this is My covenant with you: You shall be a father of a multitude of nations; ⁵ your name shall no longer be called Abram, but your name shall be Abraham, for I have made you the father of a multitude of nations; ⁶ I will make you most exceedingly fruitful, and make nations of you; and kings shall descend from you. ⁷ I will ratify My covenant between Me and you and between your offspring after you, throughout their generations, as an everlasting covenant, to be a God to you and to your offspring after you; ⁸ and I will give to you and to your offspring after you the land of your sojourns — the whole of the land of Canaan — as an everlasting possession; and I shall be a God to them.”

nine years old, Sarah eighty-nine, and Ishmael thirteen. At this advanced age Abraham was given the commandment of circumcision, one of his ten trials. Despite his age and the difficulty of performing the hitherto unknown operation, he did not hesitate to comply. The commandment was given prior to Isaac’s conception: (a) that he would be conceived in holiness; and (b) in order to emphasize the miracle that Abraham could have a child even though his organ had been weakened (*Radak*). *Michtav MeElitahu* explains that the magnitude of the test was that it would be regarded as bizarre by the public and cause people to shun him, and it would thus seriously contradict his lifelong method of bringing people close to God. Thus Abraham was challenged to accept a commandment that opposes his concept of how to serve God.

1. אֵל שַׁדַּי — *El Shaddai*. This Name depicts God literally as שַׁדַּי, *Who is sufficient* in granting His mercies, and *Who has sufficient power* to give whatever is necessary (*Rashi* to 43:14).

הַתְּהַלֵּךְ לִפְנֵי — *Walk before Me*. I.e. serve Me, by observing the *mitzvah* of circumcision, and as a result of this, you will become perfect (*Rashi*).

By removing some of his skin through circumcision — an apparent contradiction to *physical* perfection — man would become *perfect*, because this slight diminution of an organ would be the symbol of his covenant with God. Such closeness can be achieved only through man’s own efforts; had he been born that way, the lack of a foreskin would be meaningless (*Radak*). Closeness to God through his own efforts is Man’s ultimate perfection. [See below 9-14.]

4. הִנֵּה בְרִיתִי אִתְּךָ — *This is My covenant with you*. There are two parties to the covenant of circumcision, and their respective obligations must be defined clearly. God’s are listed in

verses 4-8, and those of Abraham and his descendants are enumerated in verse 9-14.

5. God changed Abram’s name to *Abraham*, a contraction representing his new status as *av hamon* — father of a multitude — whereas the name Avram represented his former status as only *av Aram* — father of Aram, his native country. Although he was no longer associated only with Aram, thus making the *reish* of his former name superfluous, the letter was retained (*Rashi*). Based on this verse, which the Talmud (*Berachos* 13a) interprets as positive and negative commandments, it is forbidden to refer to Abraham as Abram.

Abraham’s new description as *father of a multitude of nations* was not rhetorical; it has halachic implications that shed light on its deeper meaning. In explaining how converts who bring their first fruits to the Temple can recite the required formula thanking God for the land He swore to give our fathers (*Deuteronomy* 26:3) — though converts do not descend from the Patriarchs — *Rambam* states: All converts are considered descendants of Abraham because the Torah calls him *the father of . . . nations*, and therefore a convert can be called a son of Abraham (*Rambam*, *Commentary to Mishnah Bikkurim* 1:4). This means that the spiritual mission of mankind, which began with Adam, was now transferred to Abraham.

6. God’s promise that He would *make nations* of Abraham means that nations would descend from him in the *future*; thus Ishmael, who was already living, cannot be the subject of this verse. Rather, the blessing refers to Jacob and Esau/Edom (*Rashi*), the twelve tribes of Israel (*Ramban*), or the descendants of Abraham’s future concubine Keturah (*Radak*).

The blessing of kingship implies that his offspring will have the power to suppress idolatry and carry out his mission to the rest of humanity (*Haamek Davar*).

ט וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל-אַבְרָהָם וְאַתָּה אֶת-בְּרִיתִי תִשְׁמֹר
 י אֶתְּהָ וּזְרַעְךָ אַחֲרָיִךָ לְדֹרֹתֶם: וְאֵת בְּרִיתִי אֲשֶׁר תִּשְׁמְרוּ
 יב בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם וּבֵין זְרַעְךָ אַחֲרָיִךָ הַמּוֹל לָכֶם כָּל-זָכָר:
 יג וּנְמַלְתֶּם אֶת בְּשָׂר עַרְלַתְכֶם וְהָיָה לְאוֹת בְּרִית בֵּינִי
 יד וּבֵינֵיכֶם: וּבֶן-שָׁמֹנֶת יָמִים יְמוֹל לָכֶם כָּל-זָכָר לְדֹרֹתֵיכֶם
 טו יְלִיד בָּיִת וּמִקְנֵת-כֶּסֶף מִכָּל בֶּן-נֶכֶד אֲשֶׁר לֹא מִזְרַעְךָ
 טז הוּא: הַמּוֹל וְיְמוֹל יְלִיד בֵּיתְךָ וּמִקְנֵת כֶּסֶף וְהָיְתָה
 יז בְּרִיתִי בִּבְשָׂרְכֶם לְבְרִית עוֹלָם: וְעָרַל אִ זָכָר אֲשֶׁר לֹא-
 יח יְמוֹל אֶת-בְּשָׂר עַרְלָתוֹ וּנְכַרְתָּה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מֵעַמִּי
 יט אֶת-בְּרִיתִי הַפֶּר:
 כ וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל-
 כא אַבְרָהָם שְׂרֵי אִשְׁתְּךָ לֹא-תִקְרָא אֶת-שְׁמָהּ שְׂרֵי כִי שָׂרָה
 כב שְׁמָהּ: וּבְרַכְתִּי אֹתָהּ וְגַם נָתַתִּי מִמֶּנָּה לָּךְ בֶּן וּבְרַכְתִּיָּהּ
 כג וְהָיְתָה לְגוֹיִם מְלָכִי עַמִּים מִמֶּנָּה יִהְיוּ: וַיִּפֹּל אַבְרָהָם עַל-
 כד פָּנָיו וַיִּצְחַק וַיֹּאמֶר בְּלִבּוֹ הֲלִבָּן מֵאַהֲ-שָׁנָה יוֹלֵד וְאִם-
 כה שָׂרָה הִבְתַּת-תְּשׁוּעִים שָׂנָה תֵּלֵד: וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֶל-
 לו הָאֱלֹהִים לֹא יִשְׁמַעְאֵל יַחֲיֶה לְפָנֶיךָ: וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶבְל-

ט וַיֹּאמֶר יי לְאַבְרָהָם וְאַתָּה ית קְנִי תִשְׁמֹר
 י אֶת וּבְנֵיךָ בְּתֵרֶךְ לְדֹרֵיהוֹן: יְדָא קְנִימִי דִי
 יב תִּשְׁרוֹן בֵּין מִימְרִי וּבֵינֵיכֹון וּבֵין בְּנֵיךָ
 יג בְּתֵרֶךְ מְגוֹר לְכוֹן כָּל דְּבוּרָא: יא וְתִגְזְרוֹן
 יד ית בְּשָׂרָא דְעַרְלַתְכוֹן וְתִהִי (נ"א וְהִי) לְאֵת
 יב קָנִים בֵּין מִימְרִי וּבֵינֵיכֹון: יב וְכִבֵּר
 יג תְּמַנְיָא יוֹמִין יִתְגַּזֵּר (נ"א יְגוֹר) לְכוֹן כָּל
 יד דְּבוּרָא לְדֹרֵתִיכֹון יְלִידֵי בֵיתָא וּזְבִינֵי
 טו כֶּסֶף מִכָּל בֶּר עַמְמִין דְּלֹא מִבְּנֵךְ הוּא:
 יג אֶתְגַּזְרָא יִתְגַּזְרוֹן (נ"א מְגוֹר יְגוֹר) יְלִיד
 יד בֵּיתְךָ וּזְבִינֵי כֶסֶף וְתִהִי (נ"א וְהִי) קְנִימִי
 יז בְּבִשְׂרֹכוֹן לְקָנִים עָלֵם: יד וְעָרַל דְּבוּרָא דִי
 יז לֹא יְגוֹר ית בְּשָׂר עַרְלָתָה וְיִשְׁתַּיְצִי
 יח אֲנָשָׂא הַהוּא מֵעַמִּיָּה ית קְנִימִי אֲשֵׁנִי:
 טו וַיֹּאמֶר יי לְאַבְרָהָם שְׂרֵי אִשְׁתְּךָ לֹא
 יז תִּקְרִי ית שְׁמָה שְׂרֵי אִרִי שָׂרָה שְׁמָה:
 טו וַיֹּאבְרָךְ יְתָה וְאָף אֶתָּן מִמֶּנָּה לָּךְ
 טז בֶּר וְאַבְרָכְנָה וְתִהִי לְכַנְשַׁת עַמְמִין
 יז מְלָכִין דְּשַׁלְטִין בְּעַמְמִיָּא מִנָּה יִחוּן:
 יז וַיִּפֹּל אַבְרָהָם עַל אַפּוֹהִי וַיִּחְדֵּי
 יח וַיֹּאמֶר בְּלִבּוֹ הֲלִבָּר מֵאַה שָׁנִין יִהִי וְלֵד
 יח וְאִם שָׂרָה הִבְתַּת תְּשׁוּעִין שָׁנִין תֵּלִיד:
 יח וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם קְדָם יי לֹא יִשְׁמַעְאֵל
 יח יַחֲיֶים לְפָנֶיךָ: יט וַיֹּאמֶר יי בְּקוֹשְׁטָא

רש"י
 לנערותה, שנאמר היתה לי טענה (להלן יח"ב: ז"ר מו"ב): וברכתיה. בהנקה שדים
 (ז"ר ט"ז) כשנלכרה לך ביום משחה של יחקה, שהיו מרננים עליה שהצילו חסופי
 מן השוק ואומרים בננו הוא, והציחה כל חמת צנה עמה ומניקתה לא הציחה, והיא
 הניקה את כולם. הוא שנאמר הניקה צניס שרה (להלן כ"א: ז"ר נ"ג:ט) רמזו
 במקלת: (יז) ויפול אברהם על פניו ויצחק. זה ת"א לשון שמחה ומדי, ושל שרה
 לשון מחוך (להלן יח"ב: ז). למדת שאברהם האמין ושמח, ושרה לא האמינה ולגלגה. וזהו
 שהקפיד הקב"ה על שרה (שם יג) ולא הקפיד על אברהם: הלבן. יש תמימות שהן
 קיימות, כמו הנגלה נגליתי (שמואל א' ז:כז), הרוחה אתה (שם ז טו:כז). אף זו היא
 קיימת, וכך אמר בלבו, הנעשה חסד זה לאחר מה שהקב"ה עושה לי: ואם שרה
 הבת תשעים שנה. היתה כדאי לילד. ואף על פי שדורות הראשונים היו מולידים
 בני ת"ק שנה, צימו אברהם נתמעטו השנים כבר וצא השות כח לעולם, ולא ולמד
 מעשרה דורות שמנח ועד אברהם שמהרו תולדותיהם בני שלשים ובני שבעים (פדר"א
 פ"ז: יח) לו ישמעאל יחיה. הלאו שיהיה ישמעאל, אינו כדאי לקבל מתן שכר
 כזה (ז"ר מו"ד): יחיה לפניך. יחיה ביראתך (תרגום יונתן) כמו התהלך לפני (לעיל
 פסוק א) פלת קדמי: (יט) אבל. לשון אמת דברים (אונקלוס; תרגום יונתן), וכן אבל

[בן ישראל] הדר בצוה להרץ כמי שאין לו חלום (כסודות קי): (ט) ואתה. וי"ו ז'
 מוסף על ענין ראשון. אחי הנה בריתי אתך ואתה היה זהיר לשמרו, ומה היא שמירתו,
 זאת בריתי אשר תשמרו וגו' המול לכם וגו' (ז"ר מו"ט): (י) ביני וביניכם וגו'.
 אותם של עכשיו: ובין זרעך אחריך. העמידין להולד אחריך: המול. כמו להמול
 כמו שאתה אומר עשות כמו לעשות: (יא) ונמלתם. כמו ומלחם, והגו'ן בו יתורה
 ליסוד הטופל [בן] לפרקים, כמו נ' של נושך ונ' של נושא. ונמלתם כמו ונשחתם (להלן
 מה"ט). אבל ימול לשון יפעל, כמו יעשה יקבל: (יב) יליד בית. שילדתו השפחה
 בבית: ומקנת בסף. שקנאו משולד: (יג) המול ימול יליד ביתך. כאן כפל עליו
 ולא אמר לח' ימים, ללמדך שיש יליד בית נמול לאחד [ס"א לאחר שמה ימים], כמו
 שפורש במסכת שבת (קלה): (יד) וערל זכר. כאן למד שהמילה בחלותו מקום
 שהוא ניכר בין זכר לנקבה (שם קה): אשר לא ימול. משיגט לכלל עונשין (שבת
 קלג): וברתה, אבל חזיו חן עושה עליו כרת (יבמות ע): אבל עובר בעשה (קידושין
 כט): וברתה הנפש. הולך ערירי (יבמות נה) ומת קודם זמנו (מו"ק כה): (טו)
 לא תקרא את שמה שרי. דמשמע שרי לי ולא לאחרים. בי שרה סתם שמה,
 שמה שרה על כל (ברכות יג): (טז) וברבתי אתה. ומה היא הברכה, שחזרה

9-14. The covenant of circumcision. From the sequence of this chapter, it is clear that the blessings of children and possession of the Land depended on circumcision, a connection that is also implied in the second blessing of the Grace after Meals. The symbolic significance of this commandment is indicated by the name of the flesh that is removed in performance of the commandment — ערלה [orlah], commonly translated as foreskin, but more accurately, as it is used in Scripture, a barrier standing in the way of a beneficial result. Thus, for example, the sinful habits that predispose a person not to change his life-style are called the orlah of the heart (Leviticus 26:41; Jeremiah 9:25; Ezekiel 44:7). Thus, although this concept is be-

yond human understanding, circumcision is a means to help the Jew ennoble himself and return to the spiritual state of Adam before his sin. As the Sages teach, Adam was born circumcised, but after his sin his foreskin was extended and covered the organ (Sanhedrin 38b), as a symbol that he had created a barrier between himself and holiness. By removing the superfluous skin covering the organ of continuity, circumcision teaches that man must eliminate the natural barriers blocking his advancement. But circumcision's capacity to accomplish this is not a logical outcome of the physical act; to the contrary, it is metaphysical. This aspect of circumcision is symbolized by the commandment that it be

Circum- 9 God said to Abraham, "And as for you, you shall keep My covenant — you and your
cision offspring after you throughout their generations. 10 This is My covenant which you shall keep between Me and you and your offspring after you: Every male among you shall be circumcised. 11 You shall circumcise the flesh of your foreskin, and that shall be the sign of the covenant between Me and you. 12 At the age of eight days every male among you shall be circumcised, throughout your generations — he that is born in the household or purchased with money from any stranger who is not of your offspring. 13 He that is born in your household or purchased with your money shall surely be circumcised. Thus, My covenant shall be in your flesh for an everlasting covenant. 14 An uncircumcised male the flesh of whose foreskin shall not be circumcised — that soul shall be cut off from its people; he has invalidated My covenant."

The 15 And God said to Abraham, "As for Sarai your wife — do not call her name Sarai, for Sarah
Promise is her name. 16 I will bless her; indeed, I will give you a son through her; I will bless her and she
to Sarah shall give rise to nations; kings of peoples will rise from her."

17 And Abraham threw himself upon his face and laughed; and he thought, "Shall a child be born to a hundred-year-old man? And shall Sarah — a ninety-year-old woman — give birth?" 18 And Abraham said to God, "O that Ishmael might live before You!" 19 God said, "Nonetheless,

done on the eighth day of a boy's life. As *Maharal* teaches, the natural order of Creation involves cycles of seven, such as the seven days of the week and the seven years of the *Shemittah* agricultural cycle. The number eight, on the other hand, represents the concept that one can rise above the limitations of nature. By commanding Israel to circumcise its male children on the eighth day, God taught that the Jew's ability to remove the barriers to his spiritual ascent transcends the natural order of life. Nevertheless, God gives Man the ability to do it — and since he can, he must.

10. זאת בריתי — *This is My covenant.* Here circumcision is called the *covenant*, but in the next verse it is called the *sign* of the covenant, implying that the actual covenant is something else. *R' Hirsch* sees in this a fundamental Jewish principle. A commandment consists of two parts: the physical act and its underlying moral or spiritual teaching — and neither is complete without the other. Just as it is not enough to perform the commanded deeds if they are denuded of intellectual and moral content, so it is not enough to philosophize on the commandments and seek moral improvement without actually performing the commandments. Hence, the physical act is the covenant, but it is also a *sign* of the covenant's deeper meaning.

11. לאות ברית — *The sign of the covenant.* Circumcision is literally a *sign*, a mark, on the body, stamping its bearer as a servant of God; just as their souls are different than those of other nations, so their bodies must be different. God ordained that this sign be placed on the reproductive organ to symbolize that circumcision is essential to Jewish eternity (*Chinuch*).

This verse contains the positive commandment that every father circumcise his son, and that if one's father — or the rabbinical court as representative of the nation — had not carried out this responsibility, then every man is responsible to have himself circumcised when he becomes a *bar mitzvah* (*Radak*).

12. יליד בית — *He that is born in the household.* . . . A master is required to circumcise his non-Jewish slave, whether he was born to the Jewish owner from a maid-servant or was pur-

chased with money after he was born (*Rashi*).

14. ונקרטה — *Shall be cut off.* An adult who intentionally remains uncircumcised suffers *קרחה*, spiritual excision. Excision means that the soul loses its share in the World to Come, and the violator may die childless and prematurely. [See commentary to *Leviticus* 7:20.]

15-22. **The promise to Sarah.** Previously, the covenant was solely with Abraham. Now Sarah was made an equal party in this covenantal promise. And just as Abraham's new role was signified by a change of name, so was Sarah's (*R' Hirsch*). The word *Sarai*, which ends in the possessive י, means *my* princess, implying that she owed her greatness to her status as Abraham's wife. Henceforth, she would be called only *Sarah*, which signifies that she is a "princess to all the nations of the world." Prior to the covenant, *Sarai's* personal majesty made her the princess of Abraham [and his country *Aram*]. Now, however, all limitations were removed. She was princess "par excellence" — to all mankind (*Rashi; Berachos* 13a).

Previously, *Sarai* had been barren; her new name symbolized a change in her destiny, for accompanying the change of name came the Divine promise that she would give birth, even though she was at an age that would normally have made childbirth impossible. As the story of the Patriarchs and Matriarchs unfolds, we see that infertility was common among them, but that prayer and Divine intervention resulted in the emergence of the nation. This was God's way of proving that the Jewish people are not a natural phenomenon; without miracles we could not have existed, nor could we continue to exist.

17. ויצחק — *And laughed.* Abraham's laughter was not skeptical but jubilant; he laughed out of sheer joy at the news that Sarah would bear a son. *Onkelos* renders ויצחק, and he rejoiced. In the case of Sarah, however [see 18:12], *Onkelos* rendered the same verb ונתצחק as התיצח, she laughed, a translation that is supported by the context of that passage. Abraham had faith and rejoiced, while Sarah was skeptical and laughed; hence, God was angry with Sarah but not with Abraham (*Rashi*).

18. לו ישמעאל יחיה לפניך — *O that Ishmael might live before*

שָׂרָה אֲשֶׁתְּךָ יֵלֶדְתְּ לָךְ בֶּן וְקָרָאתָ אֶת־שְׁמוֹ יִצְחָק
וְהִקְמַתִי אֶת־בְּרִיתִי אִתּוֹ לְבְרִית עוֹלָם לְזָרְעוֹ אַחֲרָיו:
וְלִישְׁמַעְאֵל שְׁמַעְתִּיךָ הִנֵּה אֲבָרְכְתִי אֹתוֹ וְהִפְרִיתִי אֹתוֹ
וְהִרְבִּיתִי אֹתוֹ בְּמֵאד מְאֹד שְׁנַיִם־עָשָׂר נְשִׂאִים יוֹלִיד
וַיְנַתְּתִיו לְגוֹי גָּדוֹל: וְאֶת־בְּרִיתִי אֶקִּים אֶת־יִצְחָק אֲשֶׁר
תֵּלֵד לָךְ שָׂרָה לְמוֹעֵד הַזֶּה בַּשָּׁנָה הָאַחֲרֹת: וַיְכַל לְדַבֵּר
אֵתוֹ וַיַּעַל אֱלֹהִים מֵעַל אַבְרָהָם: וַיִּקַּח אַבְרָהָם אֶת־
יִשְׁמַעְאֵל בְּנוֹ וְאֶת כָּל־יְלִידֵי בֵיתוֹ וְאֶת כָּל־מִקְנֵת כֶּסֶף
כָּל־זָכָר בְּאֲנָשֵׁי בֵית אַבְרָהָם וַיַּמְלֵךְ אֶת־בְּשָׂר עֶרְלָתָם
בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר אֱלֹהִים: וְאַבְרָהָם בֶּן־
תִּשְׁעִים וְחָשֶׁעַ שָׁנָה בָּהֵמְלוֹ בְּשָׂר עֶרְלָתוֹ: וַיִּשְׁמַעְאֵל
בְּנוֹ בֶּן־שְׁלֹשׁ עָשָׂר שָׁנָה בָּהֵמְלוֹ אֶת בְּשָׂר עֶרְלָתוֹ:
בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה גִּמּוֹל אַבְרָהָם וַיִּשְׁמַעְאֵל בְּנוֹ: וְכָל־
אֲנָשֵׁי בֵיתוֹ יָלִיד בָּיִת וּמִקְנֵת־כֶּסֶף מֵאֵת בֶּן־גִּבּוֹר גִּמְלוֹ
אֹתוֹ: פפפ

מפסיר כד
כה
כו

כ"ו פסוקים. נמל"ו סימן. מכנר"ב סימן.

שָׂרָה אֲתָתְךָ תֵּלִיד לָךְ בֶּר וְתִקְרִי נו
שְׁמָה יִצְחָק וְאֶקִּים יְת קְנָמִי עִמָּה לְקִנּו
עֹלָם לְבְנוֹהִי בְתֵרוּחִי: כ וְלִישְׁמַעְאֵי
קַבְלִית צְלוֹתְךָ הָא בְּרִכִּית יְתָה וְאִפְל
יְתָה וְאִסְגִּי יְתָה לְחֶדָא לְחֶדָא תְרִי
עֶשֶׂר רַבְרַבִּינָא יוֹלִיד וְאִתְגַּנְּהָ לְעַם סְגִי
כא וְיֵת קְנָמִי אֶקִּים עִם יִצְחָק דִּי תֵּלִיד לָךְ
שָׂרָה לְזִמְנָא הַדִּין בְּשֵׁתָא אַחְרֵינָתָא
כב וְשִׁצִי לְמַלְלָא עִמָּה וְאִסְתַּלַּק יִקְרִי
דִּין מַעֲלוּוְהִי דְאַבְרָהָם: כג וְדַבֵּר אַבְרָהָם
יְת יִשְׁמַעְאֵל בְּרָה וְיֵת כָּל יְלִידֵי בֵיתוֹ
וְיֵת כָּל וְיֵצִי כֶסֶף כָּל דְּכֹרָא בְּאֲנָשׁ
בֵּית אַבְרָהָם וְגִזְר יְת בְּשָׂרָא דְעֶרְלָתָהּ
כד וְיִמָּא הַדִּין בְּמָא דִּי מְלִיל עִמָּה י
כה וְאַבְרָהָם בֶּר תִּשְׁעִין וְחָשֶׁעַ שְׁנַיִן כֹּז
גִּזְר בְּשָׂרָא דְעֶרְלָתָהּ: כו וַיִּשְׁמַעְאֵל בְּרֹז
בֶּר תֵּלֵת עֶשְׂרִי שְׁנַיִן כֹּד גִּזְר יְת בְּשָׂרָא
דְעֶרְלָתָהּ: כז בְּכֶרֶן יוֹמָא הַדִּין אֲתָגֹז
(ג"א גִּזְר) אַבְרָהָם וַיִּשְׁמַעְאֵל בְּרָה
כח וְכָל אֲנָשֵׁי בֵיתָה יְלִידֵי בֵיתָא וְיֵצִי
כט כֶּסֶף מִן בֶּר עִמְמִין אֲתָגִזְרוּ (ג"א גִּזְרוּ
עִמָּה:

רש"י

אשמים אנתנו (להלן מזכר) אבל בן חין לה (מלכיס ד דיוד): וקראת את שמו יצחק. על שם הלחוק (מדרש חו"י). ו"א על שם עשרה נסיונות ו' שנה של שרה ו' ימים שנימול וק' שנה של אברהם (פדר"א לב; ז"ר נג:ז): [והקיימותי את בריתי. למה נאמר, והרי כבר כתיב ואתה את בריתי תשמור ותרעד וגו', אלל לפי שאומר והקיימותי וגו', יכול בני ישמעאל ובני קטורה בכלל הקיום, ת"ל והקיימותי את בריתי אטו, ולא עם אחרים (עי' סנהדרין נט): ואת בריתי אקים את יצחק. למה נאמר, אלל למד שהיה קדוש מבטן (עי' שבת קלז:). ד"ל, אמר רבי אבה מכאן למד ק"ו בן הגבירה מבן האמה. כתיב הנה בריתי איתו והרציתי איתו והפריתי איתו, זה ישמעאל, וק"ו ואת בריתי אקים את יצחק (ז"ר מו:ה): את בריתי. ברית המילה תהא מסורה לזרעו של יצחק (סנהדרין סז): (ב) שנים עשר נשיאים. כעננים יכלו, כמו נשיאים ורות (משלי כה:יד; ז"ר סז): (כב)

מעל אברהם. לשון נקיה הוא כלפי שכינה. ולמדנו שהלדיקים מרכזתו של מקונ (ז"ר סז ג ופי' סט:ג): (בג) בעצם היום. זו ציוס שנלטה, ציוס ולא בלינה, לו נתיירא לא מן הגוים ולא מן הליתנים, ושלא יהיו אויביו [ס"א אוהביו] ובני דבר אומרים חילו רחוקה לא הנחטוה למול ולקיים מלותו של מקוס (ז"ר מז:ט): וימל לשון ויפטלו: (בד) בהמלו. בקפצלו כמו צהרס (לעיל ז:ד) [נטל אברהם סכי ואחו בערלתו ורלה לחתוך והיה מתיירא, שהיה זקן, מה טסה הקב"ה, שלח ידו וחת עמו, שנא' וכרות עמו הברית (נחמיה ח:ט): לו לא נאמר אלל עמו. ז"ר (מט:ב): (בה) בהמלו את בשר ערלתו. צהרסה לא נאמר את, לפי שלא היה חסו אלל חתוך בשר, שכבר נתמעך על ידי תשמיש, אבל ישמעאל שהיה ילד הוצק לחתון ערלה ולפרוע המילה, לכך נאמר זו את (ז"ר מז:ח): (בו) בעצם היום. שמלל לאברהם ז"ט שנה ולישמעאל י"ג שנים גמול אברהם וישמעאל בנו:

You. Abraham's response was twofold: (a) I am unworthy of so great a reward as to have a son now; (b) it will suffice for me if only Ishmael lived righteously before You (Rashi). In a similar vein, R' Hirsch comments that Abraham was shocked at what he understood to be a strong implication that Ishmael was unworthy of being his successor. At this point, he loved Ishmael and longed for him to be the bearer of the Abrahamitic spiritual mission. Ramban maintains that Abraham feared that the birth of his true heir might signal Ishmael's death, so that this response constitutes a literal prayer for his life.
19. Here and in verse 21 God reaffirmed the promise that the Abrahamitic covenant would be perpetuated only through Isaac, and none other. His name יִצְחָק, Isaac, refers to Abraham's joyous laughter [יצחקוק] (Rashi).
20. נְשִׂאִים — Princes. The Torah uses this word because it can also be translated as clouds, to allude to the fact that

Ishmael's offspring will enjoy a period of ascendancy, but ultimately they will dissipate like clouds (Rashi).
"We see from the prophecy in this verse, that 2337 years elapsed before the Arabs, Ishmael's descendants, became a great nation [with the rise of Islam in 624 C.E.] . . . Throughout this period, Ishmael hoped anxiously, until finally the promise was fulfilled and they dominated the world. We, the descendants of Isaac, for whom the fulfillment of the promises made to us is delayed due to our sins. . . should surely anticipate the fulfillment of God's promises and not despair" (R' Bachya citing R' Chananel).
— This Masoretic note means: There are 126 verses in the Sidrah, numerically corresponding to the mnemonic נמל"ו [= 126 = "they were circumcised"] and also to מכנר"ב.
The allusion is obscure. יְדִיב is interpreted in the Talmud

your wife Sarah will bear you a son and you shall call his name Isaac; and I will fulfill My covenant with him as an everlasting covenant for his offspring after him. ²⁰ But regarding Ishmael I have heard you: I have blessed him, will make him fruitful, and will increase him most exceedingly; he will beget twelve princes and I will make him into a great nation. ²¹ But I will maintain My covenant through Isaac whom Sarah will bear to you by this time next year.”

²² And when He had finished speaking with him, God ascended from upon Abraham.

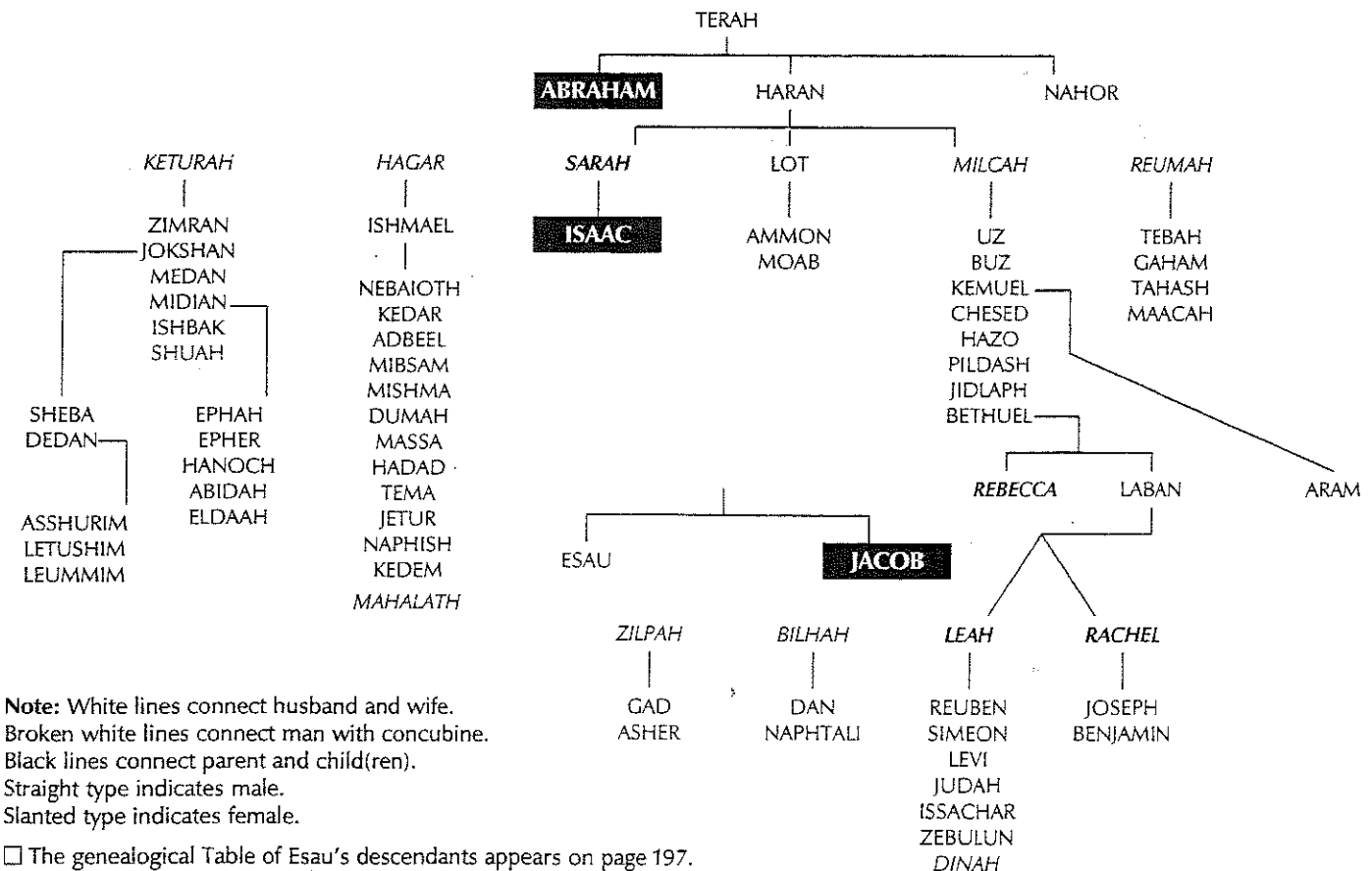
²³ Then Abraham took his son Ishmael and all those servants born in his household and all those he had purchased for money — all the male members of Abraham’s house — and he circumcised the flesh of their surplusage on that very day as God had spoken with him. ²⁴ Abraham was ninety-nine when he was circumcised on the flesh of his surplusage; ²⁵ And his son Ishmael was thirteen years old when he was circumcised on the flesh of his surplusage. ²⁶ On that very day was Abraham circumcised with Ishmael his son, ²⁷ and all the people of his household, born in his household and purchased for money from a stranger, were circumcised with him.

THE HAFTARAH FOR LECH LECHA APPEARS ON PAGE 1133.

(Chagigah 3a) and Midrash to Song of Songs 7:2 as a reference to Abraham (see ArtScroll comm. there). The meaning of קָרַח may be derived from Sotah 10b where the same word is given two meanings with regard to David: (a)

He was humble and self-effacing [קָרַח = a poor person]; and (b) he was born circumcised [קָרַח = מַכָּה, a wound]. Either interpretation can be applied to Abraham, who was humble and who circumcised himself (R' David Feinstein).

Genealogical Table / Abraham's Family

Note: White lines connect husband and wife.
 Broken white lines connect man with concubine.
 Black lines connect parent and child(ren).
 Straight type indicates male.
 Slanted type indicates female.

□ The genealogical Table of Esau’s descendants appears on page 197.
 □ The genealogical Table of Jacob’s descendants appears on page 261.